Työ-ja elinkeinoministeriö
NV Virve Haapajärvi

Lausunto

6.6.2016

Eduskunta
Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ja kilpailulain muuttamisesta, HE 83/2016 vp

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista, joka perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2014/104/EU). Lakia sovellettaisiin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen. Laissa säädettäisiin siviili- ja prosessioikeuden säännöistä, joiden mukaan tuomioistuimissa käsiteltäisiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklan ja kansallisen kilpailulain 5 ja 7 §:n rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista. Korvauskanteen voisi nostaa esimerkiksi kartellin tai määräävän markkina-aseman väärinkäytön aiheuttamasta vahingosta. Kaikilla vahinkoa kärsineillä olisi oikeus täyteen korvaukseen, myös luonnollisilla henkilöillä ja välillisillä ostajilla. Korvauskanteen voisi nostaa, vaikka taustalla ei olisi kilpailurikkomuksen toteavaa päätöstä. Tähän asti kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta on säädetty vain kilpailulain 20 §:ssä ja muutoin on sovellettu soveltuvin osin yleisiä siviili- ja prosessisääntöjä. Asiasta oli ennen direktiiviä EU:n oikeuskäytäntöä, mutta ei EU:n lainsäädäntöä.

Tavoitteena on muun muassa

- selkeyttää ja edesauttaa korvausten hakemista
- vahinkoa kärsineiden täyden korvauksen varmistaminen
- kilpailusääntöjen tehokas täytäntöönpano
- kilpailuviranomaisten suorittaman kilpailusääntöjen täytäntöönpanon ja tuomioistuimissa käsiteltävien vahingonkorvauskanteiden yhteensovittaminen
- Saattaa eri jäsenmaiden korvausjärjestelmät yhdenmukaisemmiksi ja mahdollistaa korvaukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi muun muassa:

- että laki soveltuisi kaikkien kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen riippumatta tapauskohtaista harkintaa vaativan ns. kauppakriteerin täyttymisestä. Kansallisesti soveltamisala määriteltäisiin näin, koska kauppakriteeri olisi lainvalintakriteerinä liian tulkinnanvarainen ja vaikeasti ennakoitava osapuolille ja tuomioistuimelle.

- kartelleja koskevasta kumottavissa olevasta vahinko-olettamasta: oletus, että vahinkoa on syntynyt, kantajan olisi kuitenkin näytettävä vahingon määrä, tuomioistuin arvioisi vahingon määrän.

- ylihinnan siirtämiseen liittyvistä säännöistä; tavoitteena yli- ja alikompensaation estäminen tilanteessa, jossa suora ostaja laittaa maksamansa ylihinnan eteenpäin jakeluketjussa, todistustaakkasäännöissä lähtökohtana olisi rikkomiseen syyllistyneen vastaajan todistustaakka ja esim. välillisen ostajan näyttötaakkaa olisi kevennetty olettamalla.

- seuraamusmaksusta vapautetun yrityksen yhteisvastuun ja takautumisvelvollisuuden rajauksesta: pääsäännön mukaan yhteisellä toiminnalla kilpailuoikeutta rikkoneilla olisi yhteisvastuu vahingosta normaaliin tapaan, mutta seuraamusmaksusta vapautetun yhteisvastuuta ja takautumisvelvollisuutta rajattaisiin.

- kilpailurikkomuksen toteavan lopullisen päätöksen vaikutuksesta vahingonkorvaustuomioon: markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lainvoimaisella rikkomisen toteavalla päätöksellä olisi positiivinen oikeusvoimavaikutus vahingonkorvausoikeudenkäynnissä rikkomuksen luonteen ja sen henkilöllisen, ajallisen ja maantieteellisen ulottuvuuden osalta. Rikkomusta ei siten tarvitsisi näyttää uudelleen vahingonkorvausoikeudenkäynnissä. Tuomioistuin arvioisi muut seikat kuten vahingon määrän itsenäisesti. Muiden jäsenmaiden rikkomispäätöksillä olisi vain todistusvaikutus.

- korosta: maksettaisiin vahingon aiheutumisesta vahingonkorvauksen maksuun saakka. Kansallisesti päätettäisiin korkotasosta: viitekorkoa vahingon aiheutumisesta siihen asti, kunnes velvollisuus maksaa viivästyskorkoa alkaa.

- todisteiden esittämisestä: tuomioistuin ei saisi hyödyntää todisteena tietoa sakoista vapauttamista koskevan lausunnon sisällöstä ja tiettyjä asiakirjoja ei voisi hyödyntää todisteena kesken viranomaisprosessin.

- vanhentumisesta: direktiivi ei mahdollista nykyistä vanhentumissääntöä. Kolme vaihtoehtoista vanhentumisaikaa, joista kantaja voisi hyödyntää pisimmän. 1) direktiivin mukainen 5 vuotta siitä kun saanut tietää rikkomisesta, vahingosta *ja* rikkojasta (+ keskeytyminen), 2) 10 vuotta rikkomisen päättymisestä *tai* 3) vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta.

- sovintoneuvottelun ja sovintoratkaisun vaikutuksista: säännöt kannustaisivat sovintoon. Sovintoneuvottelu keskeyttäisi vanhentumisajan kulumisen neuvottelun ajaksi ja kun asia olisi vireillä tuomioistuimessa, tuomioistuin voisi keskeyttää kanteen käsittelyn. Sovintoratkaisu määrittäisi sitovalla tavalla osapuolen korvausosuuden suuruuden.

- voimaantulosta siten, että direktiiviin pohjautuen aineellisilla säännöillä ja prosessisäännöillä olisi omat voimaantulosäännöt. Prosessisäännöt säilyisivät samana koko korvauskanteen käsittelyn ajan, vaikka laki tulisi voimaan kesken käsittelyn.

- kilpailulain 14, 15, 17 ja 20 §:n muuttamisesta siten, että kilpailulain käsitteet olisivat yhdenmukaisia direktiivin kanssa, ja että sakoista vapauttamista ja niiden lieventämistä koskevat jäsenmaiden ja komission järjestelmät (ns. leniency- järjestelmät) toimisivat tehokkaasti.

Esityksen taustalla on hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmän mietintö ja siitä saadut lausunnot sekä yhteistyö oikeusministeriön ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa direktiivivaiheesta lähtien.

Lakiesityksen 8 §:n 6 momentin viittaukset momentteihin 2 ja 3 esitetään korjattavaksi viittauksiksi 3 ja 4 momentteihin.